



POSTUPANJE PREMA DJECI BEZ PRATNJE: PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR



Rad je izrađen na projektu „Pravna pomoć tražiteljima azila i osobama s odobrenom međunarodnom zaštitom“ koji financira UNHCR, a pripremila ga je Tatjana Holjevac, mag.iur, voditeljica Programa zaštite djece bez pratnje i ranjivih skupina u Hrvatskom pravnom centru.

Rad je izrađen u prosincu 2019. te ažuriran u rujnu 2020.

Sadržaj

1. UVOD	2
2. ZAKONODAVNI OKVIR.....	3
2.1. Međunarodni i europski dokumenti.....	3
2.2. Domaće zakonodavstvo	5
2.3. Institucionalni okvir.....	6
3. Načela i standardi u postupanju prema djetetu bez pratnje	7
3.1. Temeljna načela postupanja	7
3.2. Pravosuđe prilagođeno djeci	8
3.2. POSTUPANJE PREMA DJETETU BEZ PRATNJE NAKON ZATJECANJA NA TERITORIJU RH.....	11
3.3. Identifikacija	11
3.4. Smještaj.....	12
3.5. Osiguranje mjera povratka djeteta bez pratnje	12
4. DIJETE BEZ PRATNJE U POSTUPKU ODOBRENJA MEĐUNARODNE ZAŠTITE	14
4.1. Postupak odobrenja međunarodne zaštite	14
4.2. Utvrđivanje i procjena starosne dobi	15
4.3. Posebnosti u postupanju prema djetetu bez pratnje	16
5. PRAVA DJECE BEZ PRATNJE	17
6. IZAZOVI U RADU S DJECOM BEZ PRATNJE.....	20
7. ZAKLJUČAK.....	21

1. UVOD¹

Hrvatski pravni centar (dalje u tekstu: HPC) od početka 2003. aktivno djeluje u sustavu azila, prvenstveno putem aktivnosti usmjerenih na pružanje besplatne pravne pomoći (dalje: BPP) tražiteljima međunarodne zaštite (dalje: tražitelji MZ) koji tu pomoć zatraže, a posebice ranjivim skupinama osoba i potencijalnim žrtvama mučenja, u svojstvu provedbenog partnera UNHCR-a. Također, HPC dugi niz godina provodi i projekte usmjerene zaštiti ranjivih skupina osoba, a posebice zaštiti i ostvarenju prava djece bez pratnje.

Dijete bez pratnje je državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva mlađa od osamnaest godina, koja je ušla u Republiku Hrvatsku (dalje u tekstu: RH) bez pratnje odrasle osobe odgovorne za njega u smislu roditeljske skrbi sukladno zakonodavstvu RH, sve dok se ne stavi pod skrb takve osobe, a uključuje i djecu koja su ostala bez pratnje nakon što su ušla u RH.² Djeca bez pratnje do RH najčešće putuju sama, bez roditelja, ali često i u grupi s drugim migrantima koje upoznaju putem, čime se izlažu opasnim situacijama, poput trgovanja ljudima. Put im obično traje mjesecima, i često putuju različitim prijevoznim sredstvima poput kamiona i brodova, u kojima su skriveni, gladni i žedni. RH je za djecu bez pratnje još uvijek tranzitna zemlja, a to iz razloga što najčešće gravitiraju prema određenim europskim državama u kojima imaju članove uže obitelji ili srodnike. Stoga je u RH broj djece bez pratnje relativno nizak u usporedbi s drugim državama članicama EU.

Kada je riječ o djeci bez pratnje, važno je razlikovati nekoliko kategorija: djecu bez pratnje strane državljanke, djecu bez pratnje tražitelje MZ te djecu bez pratnje koja imaju odobrenu međunarodnu zaštitu u RH.

Djeca bez pratnje dolaze u RH najčešće iz ratom pogođenih zemalja. Neka od njih traže međunarodnu zaštitu te u tom postupku dokazuju da su u svojoj zemlji bili izloženi proganjanju zbog rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini i političkog mišljenja ili dokazuju da bi vraćanjem u svoju zemlju bili izloženi mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju. Kod međunarodne zaštite je bitno da se ispuni i element koji zahtjeva da država podrijetla ne želi ili ne može pružiti djetetu zaštitu od proganjanja. Djeca bez pratnje pripadaju ranjivim skupinama osoba³ te se prilikom njihova

¹ U ovom radu određene imenice navedene su u muškom rodu, a koriste se kao neutralne za muški ili ženski rod.

² Čl. 4. t. 18. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15, 127/17), (dalje: ZMPZ).

³ Čl. 4. t.14. ZMPZ.

prihvata i postupanja prema njima trebaju primjenjivati posebna prihvatna i postupovna jamstva u skladu s člankom 15. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (dalje: ZMPZ).⁴

Kad se dijete bez pratnje nađe u RH, smjestit će se u odgojne domove, koji su inicijalno namijenjeni za smještaj djece s poremećajima u ponašanju. Takav smještaj nije prikladan za djecu bez pratnje, jer nerijetko među njima ima posebno ranjivih skupina djece, primjerice žrtava mučenja, kojima je potrebna posebna briga i skrb.

Status djece bez pratnje regulira se sukladno ZMPZ ili Zakonu o strancima (dalje: ZOS)⁵. Nijedno dijete ne bi trebalo biti nezakonito u nekoj državi, stoga je vrlo važno osigurati im neku vrstu pravnog statusa. Prava djeca bez pratnje obuhvaćaju pravo na školovanje, zdravstvenu zaštitu, spajanje obitelji i mnoga druga prava koja sva djeca uživaju sukladno Konvenciji o pravima djeteta, najvažnijem međunarodnom dokumentu koji štiti prava djece.

Kada se postupa prema djetetu, obavezna je primjena načela dobrobiti djeteta, odnosno načela najboljeg interesa djeteta, načela blagodati sumnje i načela „non-refoulement“.

2. ZAKONODAVNI OKVIR

2.1. Međunarodni i europski dokumenti

Postoji veliki broj međunarodnih i europskih dokumenata koji u većoj ili manjoj mjeri sadrže odredbe kojima se reguliraju prava djece. Na razini Europske unije (dalje u tekstu; EU) izdvojit ćemo Povelju o temeljnim pravima EU, a na razini Vijeća Europe Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te Europsku socijalnu povelju.

Najvažniji globalni međunarodni dokument kojim se reguliraju prava djece u cijelome svijetu je Konvencija o pravima djeteta iz 1989. godine (dalje: Konvencija)⁶. Konvenciju su potpisale 194 države, među kojima i RH. RH je preuzela sve odgovornosti koje proizlaze iz Konvencije te se obvezala na provedbu Konvencije na način da je obvezna izmijeniti i prilagoditi postojeće zakone i akte u skladu s Konvencijom te upoznavati djecu i odrasle s načelima i odredbama Konvencije, primjerenim i djelatnim sredstvima i razumljivim jezikom.

Važno je naglasiti da se sva djeca rađaju sa slobodama i s pravima koja pripadaju svim ljudskim bićima. Kako pojašnjava UNICEF, prava djeteta moraju poznavati i uzimati u obzir

⁴ NN 70/15, 127/17.

⁵ Zakon o strancima (NN 130/11, 74/13, 69/17, 46/18, 53/20), (dalje: ZOS).

⁶ <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/ujedinjeni-narodi/konvencija-o-pravima-djeteta/>

svi građani određene države, i odrasli i djeca, a pogotovo osobe koje žive i rade s djecom, koje su u svakodnevnom kontaktu s djecom te oni koji u značajnoj mjeri utječu na stvaranje okruženja u kojemu dijete odrasta i razvija se kao osoba. Takve osobe su obvezne bezuvjetno poznavati dječja prava te ih i poštivati. Naravno, i sva djeca moraju biti upoznata s temeljnim pravima djeteta kako bi postigla svjesnost o vlastitim pravima, o načinu kako ih mogu stjeći, te o načinima kako zaštititi svoja prava u situacijama kada ih netko drugi pokušava ugroziti ili kontinuirano ugrožava. Na taj način djeca dobivaju mogućnost izgraditi stav i biti osobno odgovorni u odnosu prema poštivanju prava drugog djeteta.⁷

Konvencija kategorizira prava djeteta kroz četiri skupine: prava preživljavanja, razvojna, zaštitna te prava sudjelovanja.

Prava preživljavanja su bitna jer osiguravaju djetetu zadovoljavanje njegovih temeljnih potreba te obuhvaćaju pravo na život, pravo na odgovarajući životni standard, pravo na prehranu, pravo na smještaj te pravo na zdravstvenu pomoć, dok su razvojna prava usmjerena više na obrazovanje djeteta, ali istovremeno i na djetetovo pravo na igru i slobodno vrijeme. Pravo na kulturne aktivnosti, informiranje te slobodu misli i izražavanja vjere pripadaju također razvojnim pravima djeteta. Zaštitna prava osiguravaju zaštitu od zlorabe, zapostavljanja i izrabljivanja, na zabranu dječjeg rada, zaštitu od droga, alkohola, duhana, na zaštitu djece izbjeglica, djece u oružanim sukobima te djece u zatvorima, dok prava sudjelovanja omogućuju aktivno sudjelovanje djeteta u svojem okružju te ga pripremaju za aktivnog građanina u budućnosti.⁸

Nadzor nad izvršavanjem Konvencije vrši Odbor za prava djeteta UN-a. To je tijelo sastavljeno od osamnaest neovisnih stručnjaka koji nadgledaju kako države potpisnice Konvencije provode obveze iz Konvencije u svojoj zemlji.

Konvencija obvezuje države potpisnice na poduzimanje odgovarajućih mjera kako bi osigurale da dijete koje traži izbjeglički status ili koje se smatra izbjeglicom, bilo da je bez pratnje ili je u pratnji roditelja ili neke druge osobe, dobije odgovarajuću zaštitu i humanitarnu pomoć u skladu s Konvencijom i drugim međunarodnim instrumentima ljudskih prava. Ako se roditelji ili članovi obitelji djeteta ne mogu pronaći, djetetu će se osigurati ista zaštita kao i svoj drugoj djeci koja su iz bilo kojeg razloga privremeno ili trajno lišena svoje obiteljske okoline.⁹

⁷ https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf, pristupljeno dana 15. veljače 2019. godine.

⁸ https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf, pristupljeno dana 15. veljače 2019.

⁹ Čl. 22. Konvencije o pravima djeteta.

Povelja o temeljnim pravimanaglašava da djeca imaju pravo na zaštitu i brigu koja je potrebna za njihovu dobrobit. Upozorava da djeca imaju pravo slobodno izražavati svoje mišljenje te da se ono mora uzimati u obzir u pitanjima koja se na njih odnose, u skladu s njihovom dobi i zrelosti. U postupcima u kojima sudjeluju djeca, zaštita interesa djeteta mora biti na prvom mjestu, nevezano za to je li ih provode tijela javne vlasti ili privatne institucije. Svako dijete ima pravo izravnog kontaktiranja svojih roditelja kao i pravo da održava redovite odnose sa svojim roditeljima.¹⁰

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹¹ štiti i osigurava građanska i politička prava. Primjenjuje se na sve osobe, uključivši djecu svih kategorija. Europska konvencija štiti ljudska prava, te je vrlo bitna zbog Europskog suda za ljudska prava. Europski sud za ljudska prava zaprima individualne pritužbe te na taj način brine o stupnju ljudskih prava u svakoj zemlji potpisnici. Donosi obvezujuće presude, čije izvršenje nadzire Odbor ministara. U članku 8. osvrće se na privatni i obiteljski život, jamčeći njihovu zaštitu, a pogotovo kada se radi o o djeci bez pratnje i djeci odvojenoj od roditelja.¹²

Europska socijalna povelja osigurava i štiti ekonomska i socijalna prava. Prema Euroskoj socijalnoj povelji djeca i mladež imaju pravo na odgovarajuću socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu. Ona obvezuje države potpisnice da osiguraju djeci i mladeži skrb, pomoć, obrazovanje i obuku koja im je potrebna, vodeći računa o pravima i obvezama roditelja, te da zaštite djecu i mladež od zanemarivanja, nasilja ili iskorištavanja. Također, države trebaju osigurati zaštitu i posebnu pomoć djetetu ili mladoj osobi privremeno ili definitivno lišenoj obiteljske podrške te besplatno osnovno i srednje obrazovanje. Obveza države je i da potiče da djeca redovito pohađaju školu.¹³

2.2. Domaće zakonodavstvo

Najvažniji izvor nacionalnog prava koji jamči zaštitu prava djece je Ustav RH¹⁴. Ako dijete bez pratnje izrazi namjeru za traženjem međunarodne zaštite u RH, primjenjivat će se odredbe ZMPZ, u suprotnom na reguliranje statusa djeteta bez pratnje će se primjenjivati ZOS.

¹⁰ Čl. 24. Povelje o temeljnim pravima Eurospke unije, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=FR>, pristupljeno 9.1.2020.

¹¹ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Vijeće Europe, 1950., dostupno na: https://www.usud.hr/sites/default/files/doc/KONVENCIJA_ZA_ZASTITU_LJUDSKIH_PRAVA_I_TEMELJNIH_SLOBODA_s_izmjenama_i_dopunama_iz_PROTOKOLA_br._14.pdf, pristupljeno dana 9.1.2020.

¹² Herceg Pakšić B. i Jeđud Borić, I. (2017) Procjena potreba za izgradnjom kapaciteta u sustavu zaštite djece bez pratnje Zagreb

¹³ Europska socijalna povelja (revidirana), dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/47017>, pristupljeno dana 9.1.2020.

¹⁴ Ustav RH (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

Nadalje, hrvatski propisi koji reguliraju pojedine segmente postupanja prema djeci bez pratnje su Obiteljski zakon¹⁵, Zakon o socijalnoj skrbi¹⁶, Zakon o općem upravnom postupku¹⁷, Zakon o upravnim sporovima¹⁸, Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi¹⁹, Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u RH²⁰ i drugi.

Najvažniji dokument koji uređuje postupanje prema djeci bez pratnje je Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje iz 2018. godine²¹ (dalje: Protokol). Njime se definiraju nositelji obveza, načini i rokovi u postupanju prema djeci bez pratnje, u cilju pravodobne i učinkovite zaštite njihovih prava i interesa. Protokol sadrži i priloge poput obrasca početne procjene potreba djeteta bez pratnje, shematskog prikaza procjena potreba djeteta bez pratnje, shematskog prikaza i zakonodavnog okvira postupanja u slučaju sumnje i identifikacije djeteta kao žrtve trgovanja ljudima, adresar sudionika u postupanju prema djeci bez pratnje te obrazac zahtjeva za odobravanje BPP, a koji služe kao praktični alati u postupanju prema djeci bez pratnje.

U Protokolu su detaljno propisane pojedine radnje koje je potrebno poduzeti kada se u RH pojavi dijete bez pratnje. Protokol obvezuje sve relevantne aktere u sustavu zaštite djece bez pratnje, poput socijalnih radnika, posebnih skrbnika/skrbnika, policijskih službenika, školskih djelatnika, liječnika, kao i mnogih drugih, na postupanje u skladu s Protokolom vodeći se uvijek najboljim interesom djeteta.

2.3. Institucionalni okvir

Policijske uprave odnosno postaje su najčešće u prvom kontaktu s djecom bez pratnje. Stoga bi policijski službenici trebali biti posebno educirani za rad s djecom bez pratnje.

Centri za socijalnu skrb te ustanove socijalne skrbi odnosno domovi za nezbrinutu djecu i domovi za odgoj djece i mladeži nadležni su za imenovanje posebnog skrbnika/skrbnika djetetu bez pratnje te osiguravanje primjerenog smještaja djetetu, kao i mnoge druge radnje iz svog resora, a koje su detaljno navedene u Protokolu.

¹⁵ Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19).

¹⁶ Zakon o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20)

¹⁷ Zakon o općem upravnom postupku (NN 47/09),

¹⁸ Zakon o upravnim sporovima (NN 20/10, 143/12, 152/14, 94/16, 29/17).

¹⁹ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20).

²⁰ Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u RH (NN 80/13, 15/18).

²¹ Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje, dostupno na:

<https://mdomsp.gov.hr/UserDocsImages/djeca%20i%20obitelj/Protokol%20o%20postupanju%20prema%20djeci%20bez%20pratnje.pdf>, pristupljeno dana 9.1.2020.

Ministarstvo unutarnjih poslova RH (dalje u tekstu: MUP) je nadležno za postupanje i reguliranje statusa djetetu bez pratnje, bilo da se radi o tražitelju MZ ili o djetetu bez pratnje koji nije zatražio međunarodnu zaštitu. Ostala resorna ministarstva poput Ministarstva rada i mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike RH, Ministarstva zdravstva RH, Ministarstva znanosti i obrazovanja RH nadležna su za osiguravanje provedbe pojedinih prava djeci bez pratnje.

Upravni sudovi odlučuju o tužbama podnijetim na rješenje MUP-a u postupcima odobrenja međunarodne zaštite ili ograničenja slobode kretanja, a koji mogu uključivati i djecu bez pratnje. Visoki upravni sud odlučuje o žalbama podnijetim na presude upravnih sudova u spomenutim postupcima.

Ostali sudionici koji na direktan ili indirektan način sudjeluju u radu s djecom bez pratnje su uredi državne uprave, gradski uredi za opću upravu, razne međunarodne organizacije i organizacije civilnog društva koje se bave zaštitom prava djece, izbjeglica i migranata.

3. Načela i standardi u postupanju prema djetetu bez pratnje

3.1. Temeljna načela postupanja

I. Načelo blagodatni sumnje

U postupku odobrenja međunarodne zaštite ovo načelo se primjenjuje prilikom procjene starosne dobi (vidi pod 7.), kao i u procjeni iskaza tražitelja MZ u postupcima odobrenja međunarodne zaštite. Kada tražiteljev iskaz, odnosno iznesene činjenice i okolnosti nisu potkrijepljene dokazima, što je čest slučaj u postupku, donositelj odluke može primijeniti načelo blagodatni sumnje i iskaz ipak smatrati vjerodostojnim ako je utvrđena opća vjerodostojnost iskaza tražitelja, ako utvrdi da je tražitelj uložio istinski napor da potkrijepi dokazima svoj zahtjev, ako su svi relevantni elementi koji su mu na raspolaganju podneseni uz zadovoljavajuće objašnjenje glede nedostataka ostalih relevantnih elemenata, ako utvrdi da su izjave tražitelja dosljedne i uvjerljive te da nisu u suprotnosti s dostupnim specifičnim i općim informacijama koje su relevantne za odlučivanje o zahtjevu te ako je osoba zatražila međunarodnu zaštitu što je moguće prije ili je opravdao razlog zašto nije tako postupio.²²

II. Načelo najboljeg interesa djeteta

²² Čl. 29. ZMPZ.

Pojam „najbolji interes“ se općenito odnosi na dobrobit djeteta. Takva dobrobit se određuje na osnovu individualnih okolnosti, kao što su dob, nivo zrelosti djeteta, prisustvo ili odsustvo roditelja, sredina u kojoj dijete raste i razvija se i iskustva djeteta. Najbolji interes djeteta se mora tumačiti u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i drugim međunarodnim pravnim normama. Prema Smjernicama UNHCR-a, najbolji interes mora biti odlučujući faktor prilikom poduzimanja posebnih radnji.²³

U članku 10. ZMPZ nalaze se smjernice za postupanje prilikom provedbe zakona. Načelo najboljeg interesa djeteta procjenjuje se u svakom konkretnom slučaju uzimajući u obzir dobrobit i društveni razvoj djeteta te njegovo podrijetlo, zaštitu i sigurnost djeteta, osobito ako postoji mogućnost da je žrtva trgovanja ljudima, mišljenje djeteta ovisno o njegovoj dobi i zrelosti, mogućnost spajanja s obitelji i slično. Poseban skrbnik/skrbnik obavezan je poduzeti sve potrebne radnje, uključujući kontaktiranje i suradnju s mjerodavnim ministarstvima, drugim tijelima te nevladinim organizacijama radi spajanja djeteta s obitelji, ako je to u najboljem interesu djeteta. Odbor za prava djeteta ističe da procjena odrasle osobe o najboljim interesima djeteta ne može nadjačati obvezu poštovanja svih prava djeteta u skladu s Konvencijom.

III. Načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja (*non refoulement*)

Ovo načelo predstavlja zabranu prisilnog udaljenja državljanina trećih zemalja ili osobe bez državljanstva u zemlju, u kojoj bi njezin život ili sloboda bili ugroženi zbog rasne, vjerske ili nacionalne pripadnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili zbog političkog mišljenja ili u kojoj bi mogla biti podvrgnuta mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju. Ovo načelo predviđa kako ZMPZ²⁴, tako i ZOS²⁵. Prije prisilnog udaljenja djeteta bez pratnje potrebno je utvrditi hoće li dijete u državi povratka biti predan članu obitelji, imenovanom skrbniku ili odgovarajućoj ustanovi za prihvata (više pod 10.).

3.2. Pravosuđe prilagođeno djeci

Sukladno Konvenciji, države članice EU dužne su osigurati da su najbolji interesi djece od primarne važnosti prilikom svakog djelovanja koje utječe na njih. Stresnost sudskih postupaka pogađa najviše djecu, koja mogu doživjeti traumatska iskustva ako im postupci nisu prilagođeni i ako okolnosti događanja nisu prikladne za njih i/ili ako uključeni stručnjaci nisu

²³ Smjernice UNHCR-a za određivanje najboljeg interesa djeteta, dostupno na <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=5a816e484>, pristupljeno dana 15. veljače 2019.

²⁴ Čl. 6. ZMPZ.

²⁵ Čl. 126. ZOS.

osposobljeni na odgovarajući način. Prilagođavanjem pravosuđa djeci poboljšava se zaštita djece, povećava mogućnost njihova smislenijeg sudjelovanja te se unapređuje rad pravosuđa.

U smjernicama Vijeća Europe²⁶ nediskriminacija, najbolji interes djeteta, dostojanstvo i vladavina prava prepoznati su kao temeljna načela pravosuđa prilagođenog djeci, te se naglašava potreba osiguravanja sigurnog i prilagođenog okruženja kada se djeca saslušavaju jer djeca imaju pravo biti saslušana i izraziti svoje stajalište. Također, nužno je koristiti se odgovarajućim metodama ispitivanja prilagođenim djeci te je potrebno voditi računa o posebnim potrebama svakog djeteta, uzimajući u obzir njihovu dob, stupanj zrelosti, razinu razumijevanja i bilo kakve komunikacijske poteškoće koje imaju, kao i uzimati u obzir i ostale moguće dodatne ranjivosti poput djece s invaliditetom, djece migranata, djece izbjeglica i dr. Da bi se pravosuđe prilagodilo djeci, potreban je koordinirani stručni rad svih uključenih stručnjaka. Potrebno je da se postupci provode sa što manje saslušanja, da saslušanjima prisustvuje što manji broj osoba te da ga, ako je to moguće, vodi jedna osoba. Na takav način bi se djeca osjećala sigurnije, mogla bi na bolji način iskoristiti svoja prava i dati valjanije izjave. Također, prostor za saslušanje trebao bi biti prilagođen djeci na način da isti bude prikladan za opušteno saslušanje djece. Kako bi se postiglo potpuno i učinkovito sudjelovanje djece te izbjegla eventualna ponovna traumatizacija, nužno je stvoriti sigurno okruženja tijekom postupka u kojem bi se djeca osjećala zaštićeno. Djeca imaju pravo na obaviještenost te im se moraju pružiti sve potrebne informacije, ali na njima razumljiv način, kako bi se ublažila djetetova nelagoda kada ulazi u pravosuđe. Pravni sustav, sudovi i sudski postupci za djecu obično djeluju nepoznato i zastrašujuće, te se dijete obično prvi put susreće s tako nečim u svom životu. Stoga je jako bitno da se s djetetom razgovara prije početka postupka, da mu se predoče sve informacije koje su potrebne da zna i koje su vezane za postupak. Tijekom postupka je također potrebno razgovarati s djetetom radi osvještavanja djeteta o njegovim pravima. Djeca imaju veće samopouzdanje i povjerenje u pravosudni sustav te otvorenije iskazuju, ako su im je na vrijeme i na njima razumljiv način pružene sve potrebne informacije i ako razumiju zašto se nalaze u postupku te koja su njihova prava. Potrebne informacije bi trebale biti dostupne kroz raznorazne materijale koji bi trebali biti napravljeni na način koji djeca razumiju. Dostupnost i pravo na BPP mora biti omogućeno svoj djeci. Stručnjaci koji rade s djecom bi trebali proći osposobljavanje o potrebama i pravima djece, komunikacijskim metodama,

²⁶ FRA, Pravosuđe prilagođeno djeci – stajališta i iskustva stručnjaka, dostupno na https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_hr.pdf, pristupljeno dana 15. veljače 2019.

postupcima prilagođenim djeci, s posebnim osvrtom u postupanju na različite dobne skupine te osobne okolnosti svakog djeteta.²⁷

²⁷ FRA, Pravosuđe prilagođeno djeci – stajališta i iskustva stručnjaka, dostupno na https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_hr.pdf, pristupljeno dana 15. veljače 2019.

3.2. POSTUPANJE PREMA DJETETU BEZ PRATNJE NAKON ZATJECANJA NA TERITORIJU RH

3.3. Identifikacija

Tijekom zatjecanja stranog državljanina koja tvrdi da ima ispod 18 godina, pristupa se identifikaciji. Ako se utvrdi da se radi o djetetu bez pratnje, policijski službenik poduzima radnje za osiguranje postupka identifikacije. Nakon obavljanja početnih radnji usmjerenih na odvajanje djeteta bez pratnje u posebnu prostoriju, odvojeno od odraslih osoba, osiguravanje osnovnih djetetovih potreba poput vode, hrane, pristupa sanitarnim prostorijama, pristupa se utvrđivanju identiteta na temelju identifikacijske isprave. Ako osoba ne posjeduje identifikacijske isprave, ispunjava obrazac izjave o osobnim podacima na jeziku koji govori i razumije. Zatim se, od nadležnom Centra za socijalnu skrb (dalje: CZSS), traži imenovanje posebnog skrbnika te se do imenovanja, poziva stručnog radnika CZSS da prisustvuje postupku, uz obvezno prisustvo prevoditelja za jezik koji dijete opravdano govori i razumije. CZSS će imenovati posebnog skrbnika obučenog za rad s djecom koji nije u sukobu interesa s djetetom. Dijete mora biti odmah obaviješteno o imenovanju posebnog skrbnika. Iznimno, djetetu bez pratnje starijem od šesnaest godina, koji je u braku, neće se imenovati posebni skrbnik.

Postupak identifikacije započinje uspostavom komunikacije s djetetom, uz pomoć prevoditelja, kako bi se djetetu omogućilo da izrazi svoje trenutne potrebe. Dijete je potrebno pravovremeno informirati o svim činjenicama i okolnostima, poput informacija o zemlji dolaska, njegovim pravima, pravu na posebnog skrbnika/skrbnika, postupcima koji slijede nakon identifikacije te prikupljanju osobnih podataka, na način koji je primjeren njegovoj dobi i zrelosti. Da bi se to postiglo, potrebno je da su osobe koje postupaju prema djeci bez pratnje posebno obučene za rad s djecom. Jako je važno djetetu omogućiti i da izrazi svoje mišljenje tijekom cijelog postupka.

Nakon identifikacije slijedi uvodni razgovor i prikupljanje podataka o djetetu, odnosno tzv. početna procjena potreba djeteta bez pratnje koja se provodi popunjavanjem obrasca koji se nalazi u Protokolu kao Prilog 1., a podrazumijeva procjenu djetetovih potreba te vrstu i stupanj rizika pomoću dostupnih metoda procjene. Također, potrebno je pratiti indikatore rizika koji bi mogli pokazati je li se radi o potencijalnoj žrtvi trgovanja ljudima, te je u slučaju

opravdane sumnje policijski službenik obvezan pokrenuti postupak nacionalnog referalnog mehanizma za slučajeve identifikacije žrtava trgovanja ljudima.²⁸

3.4. Smještaj

Djeca bez pratnje se mogu smještati kod pružatelja socijalnih usluga za djecu ili u udomiteljske obitelji, o čemu bi stručni radnik CZSS-a u suradnji s posebnim skrbnikom trebao donijeti odluku o najprimjerenijem obliku smještaja temeljem provedene početne procjene potreba, a u skladu s načelom najboljeg interesa djeteta kao i dostupnim kapacitetima u sustavu socijalne skrbi.

Iznimno, ako je dijete bez pratnje izrazilo namjeru za podnošenjem zahtjeva za međunarodnom zaštitom te je starije od 16 godina, postoji mogućnost smještaja u Prihvatilište za tražitelje međunarodne zaštite (dalje: Prihvatilište). Ovakve iznimke se odnose na slučajeve kada je dijete doputovalo u RH u pratnji punoljetnog srodnika, što je potrebno dokumentirati i dokazati te ako se ocijeni da je takav smještaj u najboljem interesu djeteta, odnosno u skladu s njegovom dobrobiti. U takvim slučajevima potrebno je osigurati posebna prihvatna, ali i postupovna, jamstva. Također, ako se sumnja u starosnu dob djeteta i ako je tijekom postupka identifikacije izražena sumnja u starosnu dob, dijete će se smjestiti u Prihvatilište. Najkasnije u roku od tri mjeseca od dana smještaja djeteta bez pratnje potrebno je provesti multidisciplinarnu procjenu potreba djeteta te izraditi individualni plan o trajnijoj skrbi i njegovom statusu te predložiti odluku o trajnijim statusnim rješenjima kao što su spajanje s obitelji, pokretanje postupka međunarodne zaštite, povratak u zemlju podrijetla ili integracija u RH.²⁹

3.5. Osiguranje mjera povratka djeteta bez pratnje

Kada dođe do zadržavanja djeteta bez pratnje, nužno je u najkraćem roku obavijestiti nadležno tijelo socijalne skrbi i diplomatsku misiju/konzularni ured (dalje: DM/KU). U slučaju da dijete zatraži međunarodnu zaštitu, DM/KU njegove države ne smije se kontaktirati. Prilikom primjene mjera za osiguranje povratka uzima se u obzir najbolji interes djeteta i potrebe drugih ranjivih osoba, obiteljski život i njegovo zdravstveno stanje. Dijete bez pratnje u postupku povratka ima pravo na zdravstvenu zaštitu i školovanje sukladno posebnim

²⁸ Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje, 2018.

²⁹ Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje, 2018.

propisima. Odluke u vezi s povratkom donose se na temelju individualne procjene u skladu s načelom razmjernosti.

Rješenje o ograničenju slobode kretanja donosi MUP ili policijska uprava/postaja. Kada se radi o djeci bez pratnje, ograničenje slobode kretanja se mora primjenjivati samo iznimno i ako je to u njegovom najboljem interesu. Prednost se daje alternativnim, blažim mjerama. Blaže mjere koje se primjenjuju mogu biti zabrana kretanja izvan Prihvatilišta, zabrana kretanja izvan određenog područja, osobno pristupanje u Prihvatilište u određeno vrijeme te davanje u polog Prihvatilištu putnih isprava i karata.³⁰ U praksi, djeca bez pratnje najčešće, uz rješenje o dobrovoljnom napuštanju RH, dobivaju mjeru zabrane napuštanja određene adrese smještaja.

Iznimno, dijete bez pratnje se može smjestiti u Prihvatni centar za strance (dalje: PCS) odvojeno od odraslih, u što kraćem trajanju, ako se individualnom procjenom utvrdi da je takav smještaj nužan. Za to vrijeme djetetu se omogućava bavljenje slobodnim aktivnostima, uključujući igru i rekreaciju u skladu s njegovom dobom uključivanje u obrazovne sadržaje.³¹

Odmah po donošenju rješenja, upravnom sudu se dostavljaju spisi predmeta o smještaju u PCS. U roku od pet dana od dana dostave spisa predmeta sud je obavezan donijeti odluku kojom se rješenje o smještaju ukida ili potvrđuje. MUP će najkasnije deset dana prije proteka tri mjeseca od dana smještaja u centar dostaviti upravnom sudu spise predmeta te u roku od deset dana od dana dostave spisa predmeta odlučiti treba li državljanina treće zemlje otpustiti iz centra. MUP će odmah po donošenju rješenja o produljenju smještaja dostaviti upravnom sudu spise predmeta, a upravni sud će u roku od pet dana od dana dostave spisa predmeta donijeti odluku kojom se rješenje o produljenju smještaja ukida ili potvrđuje. Ako je državljanin treće zemlje dijete, prije donošenja odluke upravni sud mora provesti usmenu raspravu.³²

Prisilno udaljenje djeteta bez pratnje provodi se samo iznimno, uz ispunjene zakonskih uvjeta te ako je u skladu s individualnim planom o trajnijoj skrbi djeteta bez pratnje.³³ U slučaju prisilnog udaljenja djeteta bez pratnje nužna je primjena načela zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja. Prije prisilnog udaljenja djeteta bez pratnje utvrdit će se hoće li dijete u državi povratka biti predan članu obitelji, imenovanom skrbniku ili odgovarajućoj ustanovi za prihvata.³⁴

³⁰ Čl. 132. ZOS.

³¹ Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje, 2018.

³² Čl. 135. ZOS.

³³ Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje, 2018.

³⁴ Ibid.

4. DIJETE BEZ PRATNJE U POSTUPKU ODOBRENJA MEĐUNARODNE ZAŠTITE

4.1. Postupak odobrenja međunarodne zaštite

U RH postoje tri vrste zaštite, a to su azil, supsidijarna i privremena zaštita. Azil će se priznati tražitelju koji se nalazi izvan zemlje svog državljanstva ili uobičajenog boravišta, a osnovano strahuje od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja zbog čega ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje dok će se supsidijarna zaštita priznati tražitelju koji ne ispunjava uvjete za priznavanje azila, a kod kojeg postoje opravdani razlozi koji ukazuju da će se povratkom u zemlju podrijetla suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde i koji nije u mogućnosti ili zbog takvog rizika ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje. Ozbiljna nepravda podrazumijeva prijetnje smrtnom kaznom ili smaknućem, mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje te ozbiljnu i individualnu prijetnju životu civilnog stanovništva zbog proizvoljnog općeg nasilja u situacijama međunarodnog ili unutarnjeg oružanog sukoba.³⁵

Privremena zaštita je zaštita koja se odobrava u izvanrednom postupku, u slučajevima masovnog priljeva ili predstojećeg masovnog priljeva raseljenih osoba iz trećih zemalja koje se ne mogu vratiti u zemlju svog podrijetla, osobito ako postoji rizik da zbog tog masovnog priljeva nije moguće učinkovito provesti postupak odobrenja međunarodne zaštite, radi zaštite interesa raseljenih osoba i drugih osoba koje traže zaštitu. Ova vrsta zaštite je hitnog i privremenog karaktera, a može se uvesti na temelju odluke Vijeća EU o postojanju masovnog priljeva raseljenih osoba.³⁶ Do 2019. godine u RH nije bilo odobrenih privremenih zaštita.

Kada dijete bez pratnje izrazi namjeru za podnošenjem zahtjeva za međunarodnu zaštitu, od tog trenutka dobiva status tražitelja MZ. Namjera se službeno evidentira u policijskoj upravi/postaji, uz obvezno prisustvo stručnog radnika odnosno posebnog skrbnika/skrbnika. Iznimno, namjeru u ime djeteta može izraziti njegov posebni skrbnik/skrbnik, ako u postupku povratka ocijeni da mu je potrebna međunarodna zaštita s obzirom na okolnosti njegova slučaja.

Policijska uprava/postaja/ izdaje potvrdu o registraciji i sastavlja službenu zabilješku. Upravni postupak formalno započinje uzimanjem zahtjeva za međunarodnu zaštitu, kada se na zapisnik usmeno uzima izjava od djeteta, uz obvezno sudjelovanje posebnog skrbnika/skrbnika kao i prevoditelja za jezik koji dijete opravdano razumije i govori. Zahtjevom se prikupljaju

³⁵ Čl.21. i čl. 22. ZMPZ.

³⁶ Čl. 4. i čl. 78. ZMPZ.

podatci i o činjenicama i okolnostima bitnim za Dublinški postupak radi mogućeg spajanja s obitelji (ako dijete ima članove uže obitelji ili srodnike u zemljama EU) i za postupak odobrenja međunarodne zaštite.

Posebni skrbnik/skrbnik dužan je pravodobno pripremiti dijete bez pratnje za saslušanje te mu pružiti informacije o značenju i posljedicama saslušanja na jeziku za koji se opravdano pretpostavlja da ga razumije i na kojem može komunicirati. Troškove prevođenja snosi MUP RH.

Centralni dio postupka je saslušanje, koje zahtjeva obveznu prisutnost djeteta, posebnog skrbnika/skrbnika, prevoditelja, te po mogućnosti pravnog zastupnika. Dijete bez pratnje dužno je osobno sudjelovati na saslušanju uz obveznu nazočnost posebnog skrbnika/skrbnika.

Nakon saslušanja, donositelj odluke ispituje činjenice, utvrđuje postoji li proganjanje zbog razloga navedenih u ZMPZ, jesu li počinitelji proganjanja državna tijela, stranke ili organizacije koje kontroliraju državu ili značajan dio državnog područja ili nedržavni subjekti koji kontroliraju značajan dio državnog područja, utvrđuje postojanje opravdanog straha koji se sastoji od subjektivnog i objektivnog elementa te utvrđuje mogućnost zaštite od strane države podrijetla. Nakon provedenog ispitnog dijela, utvrđene činjenice se uspoređuju s podacima o situaciji u zemlji podrijetla te mogućnostima preseljenja u neki drugi dio zemlje u kojem bi se osoba osjećala sigurnom. Zahtjev djeteta bez pratnje ima prioritet u rješavanju.

Odluka se donosi u obliku rješenja u roku od šest mjeseci od dana podnošenja zahtjeva. Upravni sud je nadležan za odlučivanje povodom tužbi na rješenje. Dijete bez pratnje, bez financijskih sredstava, ima pravo na BPP koja obuhvaća pomoć u sastavljanju tužbe, zastupanje u prvostupanjskom upravnom sporu i oslobođenje od plaćanja troškova spora. Pružatelji pravne pomoći su odvjetnici i pravnici iz udruga registriranih za pružanje pravne pomoći, a troškove prevođenja u trajanju do najviše 180 minuta snosi MUP. Poseban skrbnik/skrbnik, u dogovoru s djetetom odabire jednog od pružatelja BPP, kontaktira ga i potpisuje punomoć pružatelju BPP te je prisutan je uz dijete prilikom razgovora.

4.2. Utvrđivanje i procjena starosne dobi

S obzirom na to da tražitelji često napuštaju zemlje podrijetla iz straha za svoj život, često nemaju sa sobom valjane dokumente kojim bi dokazali svoj identitet, a koji je u ponekad teško nedvojbeno utvrditi. Osim identiteta, otežano je i utvrđivanje dobi tražitelja, a pogotovo kada tražitelj tvrdi da je maloljetan.

Ako postoji sumnja u starosnu dob, provodi se postupak procjene starosne dobi. Postupak se provodi na temelju mišljenja i zapažanja stručnjaka uključenih u postupanje, načina komuniciranja, reagiranja i ponašanja osobe u odnosu na izjavljenu starosnu dob, razumijevanja i opisa događaja i iskustava, socijalnih odnosa i okolnosti, fizičkog izgleda i drugih dostupnih podataka o osobi odnosno medicinskog ispitivanja. Sumnja u starosnu dob može se izjaviti već tijekom postupka identifikacije u policijskoj upravi/postaji, ali i kasnije, tijekom inicijalnog zdravstvenog pregleda, nakon smještaja djeteta, kao i tijekom daljnjih postupanja.

Ako iz pribavljenih mišljenja stručnjaka i prikupljenih podataka proizlazi postojanje opravdane sumnje u izraženu starosnu dob, MUP će od Zavoda za sudsku medicinu i kriminalistiku zatražiti provođenje medicinskog ispitivanja. Za provođenje medicinskog ispitivanja nužna je pisana suglasnost djeteta i njegovog posebnog skrbnika/skrbnika. Ako osoba neopravdano uskrati suglasnost za provođenje medicinskog ispitivanja, smatrat će se punoljetnom. Medicinsko ispitivanje provodi se u trajanju do dva dana, a nalaz i mišljenje provedenog ispitivanja bi se trebao donijeti u roku od četrnaest dana te dostaviti posebnom skrbniku/skrbniku i MUP-u, koji ujedno i snosi troškove medicinskog ispitivanja.

Preporučuje se da se procjena starosne dobi u slučaju sumnje provede najkasnije u roku osam dana od smještaja djeteta u ustanovu.³⁷ Ako se nakon nalaza i mišljenja o provedenom medicinskom ispitivanju i dalje sumnja u starosnu dob djeteta, primijenit će se institut blagodati sumnje sukladno članku 29. ZMPZ.

4.3. Posebnosti u postupanju prema djetetu bez pratnje

Postupak povodom zahtjeva djeteta bez pratnje vodi službena osoba MUP-a obučena za rad s djecom. Zahtjev djeteta bez pratnje ima prednost u rješavanju. Tijekom postupka u kojem sudjeluju djeca bez pratnje obavezna je primjena posebnih postupovnih jamstava. Posebna postupovna i prihvatna jamstva obuhvaćaju pružanje odgovarajuće potpore tražiteljima s obzirom na njihove osobne okolnosti radi ostvarivanja prava i obveza s obzirom na dob, spol, spolno opredjeljenje, rodni identitet, invalidnost, teške bolesti, mentalno zdravlje ili posljedice mučenja, silovanja ili drugih teških oblika psihološkog, fizičkog ili spolnog nasilja. Policijski službenici, djelatnici MUP-a i drugih nadležnih tijela su dužni provoditi postupak prepoznavanja osobnih okolnosti tražitelja MZ od izražene namjere do uručenja odluke.

³⁷ Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje, 2018.

Svi podaci koji se iznose u postupku odobrenja međunarodne zaštite su službena tajna. Razlog tome je i činjenica da u ovim postupcima sudjeluju osobe koje bježe od proganjanja te ostavljaju u svojim zemljama obitelji koje mogu postati žrtvama odmazde represivnih režima, u slučaju otkrivanja podataka o traženju međunarodne zaštite. Stoga je jako važno tijekom cijelog postupka paziti da se ne otkriva identitet tražitelja, a pogotovo djece bez pratnje.

U postupanju prema djeci bez pratnje u postupku odobrenja međunarodne zaštite potrebno je:

- Obavezno prilagoditi postupak djetetu, sukladno njegovoj dobi i zrelosti;
- Postavljati pitanja djetetu na razumljivih način, uzimajući u obzir i kulturološke različitosti;
- Potreban je poseban oprez ako se radi o djetetu koje je žrtva mučenja ili žrtva trgovanja ljudima;
- Uzeti u obzir mišljenja psihologa o psihičkom stanju djeteta, ako je dijete žrtva mučenja;
- Ako se radi o žrtvama mučenja ili silovanja, svi akteri u postupku uključujući donositelja odluke, zapisničara, suca, prevoditelja, odvjetnika i svih ostalih koji na bilo koji način sudjeluju u postupku trebali bi biti istog spola kao dijete, ako je to moguće;
- Policijski službenici, donositelji odluka i suci trebali bi biti posebno obučeni za rad s djecom;
- Voditi računa o načelu najboljeg interesa i dobrobiti djeteta tijekom cijelog postupka.

5. PRAVA DJECE BEZ PRATNJE

Djeca bez pratnje u RH koja zatraže međunarodnu zaštitu, od dana izražavanja namjere za međunarodnom zaštitom stječu pravo na boravak u RH, pravo slobodno se kretati unutar granica RH, pravo na materijalne uvjete prihvata, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na osnovno i srednje obrazovanje, pravo na informacije, pravno savjetovanje i besplatnu pravnu pomoć, pravo na sloboda vjeroispovijesti, pravo na rad ako postupak odobrenja međunarodne zaštite od uzimanja zahtjeva traje duže od 9 mjeseci i u skladu s pravilima o zapošljavanju osoba ispod 18 godina u RH, i pravo na isprave.³⁸

U trenutku kada djeca bez pratnje dobiju status azila ili supsidijarne zaštite u RH, danom uručjenja odluke stječu pravo na boravak u RH, pravo na besplatan smještaj u trajanju od dvije

³⁸ Čl. 52. ZMPZ.

godine, pravo na rad sukladno propisima koji uređuju rad djece ispod 18 godina u RH, pravo na zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, slobodu vjeroispovijesti, besplatnu pravnu pomoć, socijalnu skrb, spajanje obitelji, pomoć pri integraciji u društvo, stjecanje vlasništva i stjecanje hrvatskog državljanstva u skladu s propisima u RH.³⁹

Djeca bez pratnje koja nisu zatražila međunarodnu zaštitu reguliraju svoj status i ostvaruju prava sukladno ZOS. Kada se radi o osobi koja je prepoznata žrtva trgovanja ljudima te ima odobren privremeni boravak, takva osoba stječe pravo na siguran smještaj, zdravstvenu zaštitu, novčanu pomoć, obrazovanje i rad sukladno ZOS.

I. Pravo na obrazovanje

Dijete bez pratnje ostvaruje pravo na osnovno i srednje obrazovanje kao i dijete hrvatski državljanin. Obveza skrbnika je pokretanje postupka uključivanja djeteta bez pratnje u školu, i to najkasnije u roku 30 dana od podnošenja zahtjeva, odnosno primitka odluke o povratku ili zahtjeva za humanitarni boravak. U slučaju iznimnog ograničenja slobode kretanja smještajem u PCS, adekvatna nastava će se organizirati u PCS ako dijete bez pratnje tamo boravi duže od tri tjedna.

Da bi se dijete bez pratnje upisalo u školu potrebni su određeni dokumenti poput rodnog lista, osobne iskaznica ili drugog dokumenta kojim dijete može dokazati svoj identitet. Potrebno je imati i potvrdu MUP-a o djetetovom statusu u RH, a to može biti potvrda o podnesenom zahtjevu za međunarodnu zaštitu, preslika iskaznice tražitelja međunarodne zaštite, odluka o povratku, potvrda o humanitarnom boravku ili dr. Posjedovanje dokumenta o prethodnom školovanju je prednost, ali ne i obveza.

Ako dijete nema nikakvu dokumentaciju o prethodnom školovanju, bit će dovoljno da podnese samo potvrdu o statusu koji ima u RH. Postupak upisa djeteta u školu detaljno je opisan u Protokolu.

II. Pravo na zdravstvenu zaštitu

Prilikom zatjecanja djeteta bez pratnje, a prije njegovog smještaja u ustanovu socijalne skrbi ili udomiteljsku obitelj, obvezna je provedba detaljnog inicijalnog zdravstvenog pregleda. Bez potvrde o obavljenom inicijalnom zdravstvenom pregledu neće biti moguće smjestiti dijete u ustanovu niti u udomiteljsku obitelj. Inicijalni zdravstveni pregled obavlja liječnik

³⁹ Čl. 64. ZMPZ.

opće/obiteljske medicine u najbližem domu zdravlja. Ako je inicijalni zdravstveni pregled potrebno provesti izvan radnog vremena, subotom, nedjeljom i blagdanima, isti se provodi u najbližoj zdravstvenoj ustanovi (Zavod za hitnu medicinu ili bolnici). Troškove pregleda kao i potrebnog prevoditelja snosi MUP.

Dijete bez pratnje ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu u istom opsegu kao osigurana osoba iz obveznog zdravstvenog osiguranja. Primarna zdravstvena zaštita se osigurava u najbližim ugovornim zdravstvenim ustanovama ili u privatnoj ugovornoj ordinaciji, odnosno u Prihvatalištu za tražitelje azila dok cijepljenje djece provode liječnici u domovima zdravlja li liječnici u privatnoj ugovornoj ordinaciji ili liječnici specijalisti školske medicine iz mjesno nadležnog županijskog zavoda za javno zdravstvo.

U slučaju pojave i sumnje na pojavu simptoma zarazne bolesti u ustanovi gdje je dijete bez pratnje smješteno, obveza je obavještanja službe za epidemiologiju mjesno nadležnog zavoda za javno zdravstvo. Troškove zdravstvenog pregleda i liječenja djeteta bez pratnje snosi Ministarstvo zdravstva RH.⁴⁰

⁴⁰ Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje, 2018.

6. IZAZOVI U RADU S DJECOM BEZ PRATNJE

Tijekom višegodišnjeg rada Hrvatskog pravnog centra s djecom bez pratnje kroz održana individualna i grupna pravna savjetovaništa kao i kroz razne interaktivne sastanke i održane edukacije stručnih djelatnika koji skrbe o djeci bez pratnje, uočeni su određeni izazovi kako slijedi:

- Potreba za provođenjem detaljnijeg inicijalnog zdravstvenog pregleda djeteta bez pratnje;
- Nužnost osiguravanja plaćanja posebnih skrbnika/skrbnika i njihovih dežurstava izvan radnog vremena;
- Potreba angažiranja prevoditelja za razgovor s djecom bez pratnje te osiguravanje njihovog plaćanja (mogućnost korištenja prevoditelja navedenih na listi MUP-a kroz suradnju između Ministarstva rada i mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike i MUP-a);
- Potreba osiguravanja obaveznog provođenja prvog razgovora s djetetom bez pratnje u što kraćem roku, na temu upoznavanja s ustanovom gdje je smješteno, s njegovim pravima i obvezama te kućnim redom ustanove u koju je smješteno, uz prisustvo prevoditelja;
- Potreba provođenja obaveznog razgovora između posebnog skrbnika/skrbnika i djeteta, uz prisustvo prevoditelja, zbog pripreme djeteta za uzimanje zahtjeva za međunarodnom zaštitom i saslušanja u postupku odobrenja međunarodne zaštite;
- Potreba prilagođavanja kućnog reda ustanove socijalne skrbi djeci bez pratnje (u ustanovama u kojima je to moguće i izvedivo) stranim državljanima budući da se ne radi o djeci s poremećajem u ponašanju;
- Potreba omogućavanja korištenja usluga dječjeg psihologa ili psihijatra, ovisno o potrebama djeteta bez pratnje, koji su posebno obučeni za rad s djecom bez pratnje, tražiteljima MZ i izbjeglicama, potencijalnim žrtvama mučenja odnosno ranjivim skupinama;
- Nužnost omogućavanja pravovremenog i potpunog ostvarivanja zakonom definiranih prava djece bez pratnje stranih državljana, a pogotovo prava na obrazovanje i prava na zdravstvenu skrb kao jedna od najteže ostvarivih prava (stupanj nemogućnosti ostvarivanja varira od grada do grada u RH);

- Potreba pojednostavljivanja ostvarivanja prava na spajanje obitelji roditelja ili srodnika djeteta bez pratnje s djetetom bez pratnje s odobrenom međunarodnom zaštitom u RH, a koji se nalaze u zemljama podrijetla, zbog izrazite ranjivosti djeteta bez pratnje (često teško izvedivo zbog kompliciranosti postupka, stroge administracije te nedostatka financijskih sredstava);
- Potreba uspostave efikasnije međusobne komunikacije između centara za socijalnu skrb radi izbjegavanja kraćih ili dužih vremenskih perioda u kojima dijete bez pratnje nema imenovanog posebnog skrbnika/skrbnika;
- Potreba formiranja liste posebnih skrbnika/skrbnika posebno educiranih za rad s djecom bez pratnje;
- Nužnost što hitnijeg razmatranja alternativnih oblika smještaja djece bez pratnje stranih državljana, budući da praksa pokazuje neprikladnost smještaja takve ranjive skupine osoba u odgojnim domovima;
- Nužnost osiguravanja kontinuirane edukacije za posebne skrbnike/skrbnike u području sustava međunarodne zaštite, a zbog obveze skrbnika na pripremu djeteta bez pratnje tražitelja međunarodne zaštite za uzimanje zahtjeva i saslušanje u postupku odobrenja međunarodne zaštite.

7. ZAKLJUČAK

Djeca bez pratnje su izrazito ranjiva skupina osoba. S obzirom na tu ranjivost, obveza svih aktera koji rade s takvom djecom i koji sudjeluju u postupcima koji se vode prema djeci, obvezni su štititi njihova prava. Prava djeca bez pratnje uređena su kako u nacionalnom zakonodavstvu, tako i međunarodnim i europskim pravnim okvirom.

U praksi međutim, ostvarivanje prava djece bez pratnje nije uvijek jednostavan proces. Izazovi u provedbi uvelike ovise o mnogo faktora. Neki od njih su relativno mali broj djece bez pratnje u RH u odnosu na druge zemlje EU, relativno mali broj osoba koji se bave djecom bez pratnje, nepoznavanje i neprepoznavanje prava djece bez pratnje te prevelika radna opterećenost osoba zaduženih za brigu o djeci bez pratnje. Međutim, manji broj djece bez pratnje u RH istodobno može predstavljati i potencijal za izgradnju sveobuhvatnog i održivog sustava zaštite djece bez pratnje. Na takav način, RH bi se mogla pripremiti na moguće povećanje broja djece bez pratnje te im omogućiti pravovremeno ostvarivanje prava zajamčenih

zakonom, osigurati dostojan život koji svako dijete zaslužuje, te osigurati pojačanu brigu i skrb s obzirom na njihovu izrazitu ranjivost.